

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

*Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het *Alyso-Sedion albae* (H6110)

Verkorte naam: *Pionierbegroeiingen op rotsbodem*

1. Status

Prioritair op Bijlage I Habitatrichtlijn (inwerkingtreding 1994).

2. Beschrijving

Het in Nederland zeer zeldzame habitatype betreft warmteminnende pionierbegroeiingen op kalkrijke rotsbodem. Het type komt voor op kalkrijke rotsranden van steile kalkhellingen en mergelgroeven. Het betreft zonnige, 's zomers sterk opwarmende en uitdrogende standplaatsen. De vegetatie is soortenrijk en komt vroeg in het seizoen tot volle ontwikkeling. Eenjarige planten, vetplanten, kort levende rozetplanten en mossen domineren. Kenmerkend is dat mostapijtjes, dwergstruikjes en ijl verspreide éénjarige afwisselen met plekje kale rotsbodem.

De begroeiingen staan vrijwel altijd in contact met kalkgrasland (habitatype H6210).

Relatief belang binnen Europa: aanzienlijk

Het habitatype komt voornamelijk voor in de zuidelijke delen van Midden-Europa, het meest in het heuvelland en laaggebergte. In ons land zijn de begroeiingen van dit type minder goed ontwikkeld. Europees gezien zijn de begroeiingen in ons land niet van speciale betekenis, ook niet ten aanzien van omvang of aangaande het voorkomen van bijzondere soorten.

3. Definitie

Vegetatietypen

H6110 Pionierbegroeiingen op rotsbodem

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
13Aa1	Associatie van Tengere veldmuur	<i>Cerastietum pumili</i>	G		

4. Kwaliteitseisen habitatype

a. Abiotische randvoorwaarden

Zuurgraad	Basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b	
Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droog-vallend water	's winters inunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog	droog
Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout			
Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk	uiterst voedselrijk			
Overstromings-tolerantie	dagelijks lang	dagelijks kort	regelmatig	incidenteel			niet			

b. Typische soorten:

H6110 Pionierbegroeiingen op rotsbodem

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Categorie ¹
Berggamander	<i>Teucrium montanum</i>	Vaatplanten	E
Geel zonneroosje	<i>Helianthemum nummularium</i>	Vaatplanten	E
Grote tijm	<i>Thymus pulegioides</i>	Vaatplanten	Ca
Kleine steentijm	<i>Clinopodium acinos</i>	Vaatplanten	K
Steenhoornbloem	<i>Cerastium pumilum</i>	Vaatplanten	K
Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>	Vaatplanten	K
Tengere veldmuur	<i>Minuartia hybrida</i>	Vaatplanten	K

c. Overige kenmerken van een goede structuur en functie:

- Vlakke rotsbodem aan de bovenrand van kalkrotswanden (bv in kalkgroeven);
- Gevarieerder structuur van de kruidlaag met een hoge mosbedekking (> 30%) en veel open plekken (>30%);
- Onbeschaduwd met veel zonlicht (zuid-expositie);
- Optimale functionele omvang: vanaf tientallen m².

5. Kwaliteitseisen omgeving

Het habitatype komt voor op open, kalkrijke rotsranden van steile kalkhellingen en mergelgroeven. Het is een voedselarm en basenrijk milieu waar nauwelijks enige bodemvorming heeft plaatsgevonden.

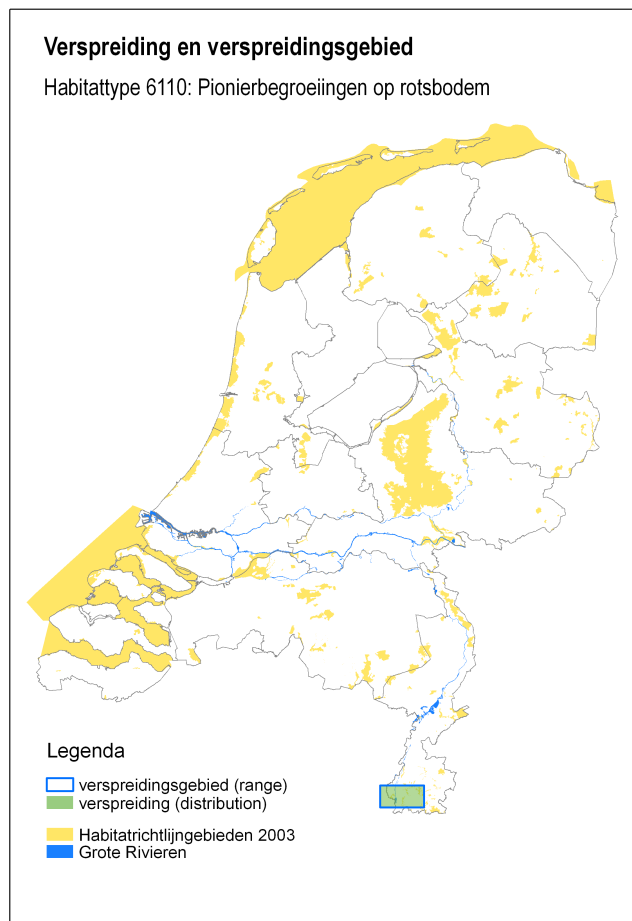
Voor het behoud van het habitatype is het noodzakelijk dat kalkrijke, zongeëxponeerde rotsranden open van karakter blijven en beschaduwing ervan door opslag van bomen en struiken wordt voorkomen.

Gevoeligheid voor stikstofdepositie: zeer gevoelig

6. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het type is nagenoeg beperkt tot het westelijk deel van het Zuid-Limburgse heuvelland. Daar komt het op verschillende locaties voor aan de hoge randen van het Maasdal. In soortenarme vorm komt het op een enkele plaats ook voor in het oostelijk deel van het Mergelland, namelijk in het Geuldal (Schaelsberg).

¹ Ca = constante soort goede abiotische toestand; Cb = constante soort goede biotische structuur; Cab = constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur; K = karakteristieke soort; E = exclusieve soort

7. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: Omdat de begroeiingen van dit habitattype gebonden is aan rotsrichels is het voorkomen van het type in ons land per definitie beperkt. Toch zijn er opmerkelijke trends te onderkennen. Na het beëindigen van de schapenbeweiding in de loop van de eerste helft van de vorige eeuw, zijn diverse groeiplaatsen met struikgewas overwoekerd. Het gevolg was, dat de gemeenschap omstreeks 1970 op het punt stond uit ons land te verdwijnen. Met het vrijstellen van enkele rotspartijen (door het kappen van bomen en struiken) en het opnieuw invoeren van beweiding met mergellandschappen kon het tij nog net worden gekeerd. Van een volledig herstel is echter geen sprake geweest: enkele van de uiterst zeldzame vaatplanten en mossen zijn mogelijk voorgoed uit ons land verdwenen.

In de laatste decennia lijkt de situatie gestabiliseerd rond een nieuw evenwicht, maar de kwetsbaarheid van de weinige locaties vraagt om voortdurende waakzaamheid.

Recente ontwikkelingen: In de recente tijd zijn twee tegenstrijdige processen gaande. Enerzijds heeft het opnieuw gaan beweiden met schapen onmiskenbaar positieve effecten gehad op de begroeiingen van het habitattype. Anderzijds zien we op enkele van de resterende locaties de biologische diversiteit toch verder teruglopen. Dit is een gevolg van een complex stelsel van factoren waarbij recreatie, onvoldoende beheer en mogelijk te kleine oppervlakten een rol spelen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Het zeer kleine verspreidingsgebied van het habitattype in ons land is stabiel te noemen, maar in de loop van de afgelopen decennia is het oppervlak afgenomen. .

Beoordelingsaspect oppervlakte: zeer ongunstig

Er zijn aanwijzingen dat het oppervlak ook na 1970 nog is achteruitgegaan. Bijvoorbeeld op de Bemelerberg, ondanks aanvankelijke successen na het opnieuw invoeren van schapenbeweiding omstreeks 1980. De huidige oppervlakte aan goed ontwikkelde gemeenschappen moet eerder in vierkante decimeters dan in vierkante meters worden uitgedrukt.

Beoordelingsaspect kwaliteit: matig ongunstig

1. Typische soorten: Het merendeel van de typische soorten van dit habitatype is ernstig bedreigd en vertoont nog steeds achteruitgang.

2. Structuur en functie: Momenteel omvat dit zeer kwetsbare type een dermate geringe oppervlakte dat de duurzaamheid ervan in het heuvelland niet gegarandeerd is.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Ondanks het feit dat de huidige locaties zwaar onder druk staan, is het toekomstperspectief op termijn niet zeer ongunstig. Het binnen afzienbare tijd vrijkomen van voormalige mergelgroeven biedt namelijk mogelijkheden voor ontwikkeling van dit habitatype op nieuwe standplaatsen. Verder bieden met struiken en bomen overwoekerde kalkrotsen waar het habitatype in het verleden ongetwijfeld voorkwam goede mogelijkheden voor herstel. Daar is herstel simpelweg te bevorderen door het houtgewas te verwijderen.

Anderzijds zijn de populaties van sommige typische soorten (o.a. berggamander, tengere veldmuur, klein klokhoedje) mogelijk zo klein geworden, dat behoud niet meer mogelijk is. Ook weten we niet in hoeverre de typische soorten zich op nieuwe plekken weten te vestigen.

Landelijke doelstelling

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling

Ondanks het feit dat de pionierbegroeiingen van rotsrandjes in ons land in Europees verband niet van speciale betekenis zijn, verdienen het behoud en herstel ervan toch alle aandacht. Ze vormen immers een belangrijk onderdeel van de Zuid-Limburgse hellingcomplexen, waar ze de meest warmteminnende levensgemeenschap vertegenwoordigen.

Bij een gunstige staat van instandhouding horen begroeiingen van dit habitatype die in alle deelgebieden (binnen grasland-complexen) voorkomen waar het type ontwikkeld of hersteld kan worden. Hierbij moeten ook de mogelijkheden in het oostelijke deel van het Mergelland worden bekeken. De in 2007 aan de Europese Commissie gerapporteerde referentiewaarde voor verspreidingsgebied is 300 km² en voor oppervlak is 1 ha.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Zeer ongunstig *
Oppervlakte	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig
Kwaliteit	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Zeer ongunstig
Toekomstperspectief	Zeer ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Beoordeling Svl	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig	Zeer ongunstig

* Range van een type dat maar 2 blokken beslaat kan niet matig ongunstig zijn, alleen gunstig of zeer ongunstig (want 10% onder referentiewaarde = 0,2 blok). Gekozen is voor zeer ongunstig omdat het mogelijk moet zijn en wenselijk is om het type uit te breiden, waarbij een nieuw blok gevuld gaat worden. Twee van de zeven typische soorten zijn ernstig bedreigd, waarmee het criterium (25% van de soorten score "rood") wordt overschreden; op basis van de typische

soorten kan de conclusie voor structuur en functie dus alleen maar zeer ongunstig zijn.

Landelijke doelstelling

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

8. Bronnen

- Geen aanvullende bronnen bekend